

อำเภอเมืองนครปฐม

อำเภอเมืองนครปฐม ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2439 มี 25 ตำบล 210 หมู่บ้าน และสุขาภิบาล 3 แห่ง คือ สุขาภิบาลโพรงมะเดื่อ สุขาภิบาลธรรมศาลา และสุขาภิบาลดอนยายหอม

ที่ตั้ง

พื้นที่ของอำเภอเมืองนครปฐม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่ของจังหวัดนครปฐม มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 513 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตอำเภอกำแพงแสน และอำเภอดอนตูม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตอำเภอนครชัยศรี

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตอำเภอสสามพราน และอำเภอบางแพ (จังหวัดราชบุรี)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตอำเภอบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม (จังหวัดราชบุรี)

สภาพภูมิศาสตร์

อำเภอเมืองนครปฐม พื้นที่เป็นที่ราบ เกิดจากการทับถมของตะกอนที่แม่น้ำพามา คือแม่น้ำนครชัยศรี และแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำทั้งสองไม่ได้ไหลผ่านอำเภอเมืองนครปฐม แต่แนวของดินตะกอนซึ่งเกิดจากการทับถมของแม่น้ำทั้งสองก็แผ่ขยายคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองด้วย ด้วยเหตุนี้ลักษณะพื้นที่ของอำเภอเมืองจึงมีระดับสูงกว่าพื้นที่ของอำเภอนครชัยศรี และอำเภอบ้านโป่ง (จังหวัดราชบุรี) คือมีสภาพเป็นที่ดอน เช่น พื้นที่ตำบลบ้านยาง ตำบลหนองปากโลง ตำบลหนองงูเห่า ตำบลตาก้อง และตำบลมาบแค เป็นต้น เป็นเหตุให้ตำบลดังกล่าวขาดแคลนน้ำจืดในช่วงฤดูแล้ง ต้องอาศัยน้ำจืดจากคลองชลประทานและลำรางสาธารณะ แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการ ส่วนพื้นที่ในเขตตำบลอื่นมีสภาพเป็นที่ราบค่อนข้างลุ่ม มีน้ำจืดใช้ในการเกษตรกรรมได้ตลอดปี ดินในเขตอำเภอเมืองนครปฐมส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวที่ค่อนข้างร่วน ใช้เพาะปลูกพืชต่างๆ ได้ดี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 50–60 นิ้วต่อปี ส่วนใหญ่ฝนจะตกมาในช่วงของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ คือตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกันยายน ส่วนอุณหภูมิค่อนข้างสูงตลอดปี

ประวัติภูมินามอำเภอเมืองนครปฐม

อำเภอเมืองนครปฐมเดิมเป็นอำเภอหนึ่งใน 4 อำเภอของเมืองนครชัยศรี ซึ่งในสมัยนั้นมีชื่อว่า อำเภอพระปฐมเจดีย์ อำเภอพระปฐมเจดีย์ได้ยกฐานะให้เป็นอำเภอเมื่อประมาณ พ.ศ. 2439 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ในท้องที่ของพระปฐมเจดีย์ในปัจจุบัน แต่สำหรับที่ตั้งของที่ว่าการอำเภออยู่ตรงไหนนั้น ยังหาหลักฐานที่แน่นอนไม่ได้ แต่สันนิษฐานว่าคงตั้งอยู่ใกล้กับพระปฐมเจดีย์อย่างแน่นอน อาจจะตั้งที่ทำการในตำหนักหรือในพระราชวังของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ที่ทรงสร้างไว้เป็นที่ประทับขณะที่เสด็จนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ก็ได้

ต่อมา พ.ศ. 2447 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงย้ายเมืองนครชัยศรี มาตั้งใหม่ที่บริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งพื้นที่บริเวณใกล้เคียงองค์พระมีสภาพเป็นที่รกร้างและเป็นป่าเปลี่ยว แม้ว่าจะได้ย้ายที่ตั้งเมืองนครชัยศรีมาตั้งอยู่ในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์แล้วก็ตาม แต่ชื่ออำเภอก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง ยังใช้ชื่อเดิมอยู่นั่นเอง ส่วนชื่ออำเภอเมืองนั้นก็ยังใช้เรียกอำเภอนครชัยศรีตลอดมา สำหรับที่ว่าการอำเภอพระปฐมเจดีย์มีหลักฐานปรากฏว่าตั้งอยู่ตรงกับประตูชัยขององค์พระปฐมเจดีย์

ครั้นถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้โปรดสร้างพระราชวังขึ้นที่ตำบลสนามจันทร์ เมื่อ พ.ศ. 2454 ทางมณฑลนครชัยศรีจึงได้จัดที่ว่าการอำเภอพระปฐมเจดีย์ถวายให้แก่แล่นเกล้ารัชการที่ 6 เพื่อทรงเปิดใช้เป็นที่พักของกองเสื่อป่า ที่ว่าการอำเภอจึงต้องย้ายมาสร้างใหม่ที่ริมถนนเทศา พอถึงปี พ.ศ. 2456 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าให้ตั้งเมืองนครปฐมขึ้น และทรงเปลี่ยนชื่อเมืองนครชัยศรีเป็นเมืองนครปฐม และทรงโปรดให้เปลี่ยนชื่ออำเภอเมืองในสมัยนั้นให้เป็นอำเภอนครชัยศรี พร้อมกับเปลี่ยนชื่ออำเภอพระปฐมเจดีย์เป็นอำเภอเมืองนครปฐม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

อำเภอเมืองนครปฐม มีตำบลทั้งสิ้น 25 ตำบล ได้แก่

ตำบลพระปฐมเจดีย์ ตำบลบางแถม ตำบลพระประโทน ตำบลธรรมศาลา ตำบลตาก้อง ตำบลมาบแค ตำบลสนามจันทร์ ตำบลคอนยายหอม ตำบลถนนขาด ตำบลบ่อพลับ ตำบลนครปฐม ตำบลวังตะกู่ ตำบลหนองปากโลง ตำบลสามควายเผือก ตำบลทุ่งน้อย ตำบลหนองดินแดง ตำบลวังเย็น ตำบลโพรงมะเดื่อ ตำบลลำพญา ตำบลสระกระเทียม ตำบลสวนป่า ตำบลห้วยจรเข้ม้า ตำบลทัพหลวง ตำบลหนองลูเลื่อม ตำบลบ้านยาง ซึ่งมีประวัติภูมินามดังต่อไปนี้

ตำบลพระปฐมเจดีย์

ตำบลพระปฐมเจดีย์ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลนครปฐม และตำบลบ่อพลับ ทิศใต้ติดต่อกับตำบลสนามจันทร์ และตำบลห้วยจรเข้ม้า ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลพระประโทน ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลลำพญา

ตำบลดพระปฐมเจดีย์ประกอบด้วยหมู่บ้านเพียงหมู่บ้านเดียว คือ บ้านพระปฐมเจดีย์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม สาเหตุที่ชื่อว่าตำบลดพระปฐมเจดีย์ เพราะในตำบลนี้มีเจดีย์ขนาดใหญ่อยู่องค์หนึ่ง คือ พระปฐมเจดีย์ นับเป็นเจดีย์ที่ไคในประเทศไทย เป็นที่เคารพกราบไหว้ของชาวนครปฐมและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งถือว่าเป็นโบราณสถานที่สำคัญยิ่ง เชื่อกันว่าสร้างในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย และผู้สร้างในครั้งนั้นคงจะไม่ใช่คนไทย เพราะคนไทยยังไม่ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ แต่เข้าใจว่าผู้สร้างก็ต้องเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของชนชาติใดชาติหนึ่งอย่างแน่นอน มิฉะนั้นก็คงจะไม่มีความสามารถที่จะสร้างให้ใหญ่โตได้ ประปฐมเจดีย์เดิมเป็นพระสถูปสูงประมาณ 19 วา ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงปฏิสังขรณ์ โดยสร้างเป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ครอบพระสถูปเดิมไว้ มีความสูงจากพื้นดินถึงยอดประมาณ 60 วา

ตำบลบางแอม

ตำบลบางแอม ในปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านบางแอม หมู่ที่ 2 บ้านบางคู หมู่ที่ 3 บ้านทองหลาง หมู่ที่ 4 บ้านบางแอม หมู่ที่ 5 บ้านดอนเสาเกียด หมู่ที่ 6 บ้านศิริชะลุ หมู่ที่ 7 บ้านไร่ถั่ว หมู่ที่ 8 บ้านใหม่ หมู่ที่ 9 บ้านลาดปลาเค้า

ตำบลบางแอม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลหนองสูงเหนือ ทิศใต้ติดต่อกับเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลโพรงมะเดื่อ ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และเขตอำเภอดำรงวิทยะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ตำบลบางแอม เดิมทีเดียวชื่อว่า พงแอม ทั้งนี้เพราะตำบลบางแอมในปัจจุบันในสมัยก่อนเป็นทุ่งเว้งว่างเต็มไปด้วยคางแอม (แอมเป็นหญ้านชนิดหนึ่งอยู่ในสกุลพงและอ้อ มักขึ้นเป็นกลุ่มบริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง) โดยเฉพาะในบริเวณที่ลุ่มมากจะมีคางแอมขึ้นอยู่หนาแน่นมาก แต่ในบริเวณทุ่งเว้งว่างนี้ ในปัจจุบันก็กลายเป็นทุ่งนาไปหมดแล้ว ที่ตั้งของตำบลนี้เข้าใจว่าในสมัยก่อนคงเป็นทะเล ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันถ้าขุดลึกลงไปใต้ผิวดินประมาณ 2-3 เมตร ก็พบว่ามีเปลือกหอยทะเลขนาดใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก

ตำบลดพระประโทน

ตำบลดพระประโทนในปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านคลองพระประโทน หมู่ที่ 2 บ้านพระประโทน หมู่ที่ 3 บ้านสวนแพทวย หมู่ที่ 4 บ้านสระแก้ว หมู่ที่ 5 บ้านหนองอาเสียด หมู่ที่ 6 บ้านห้วยจรเข้ม หมู่ที่ 7 บ้านบ่อโดนด

ตำบลดพระประโทนมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลธรรมศาลา ทิศใต้ติดต่อกับตำบลถนนขาด ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลธรรมศาลา ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลดพระปฐมเจดีย์

สาเหตุที่ชื่อว่าตำบลดพระประโทน เป็นเพราะตำบลนี้มีเจดีย์องค์ใหญ่อยู่องค์หนึ่ง คือ พระประโทนเจดีย์ ประวัตินพระประโทนเจดีย์ เล่ากันว่าในสมัยพระยาตากเป็นเจ้าเมืองศรีวิชัย พระมหาลิได้ประสูติโอรสองค์หนึ่งชื่อว่า พระยาพาน โหรได้ทำนายว่าต่อไปในอนาคตพระยาพานจะฆ่าพระราชบิดา คือ

พระยาภิง โหรได้แนะนำให้นำพระยาพานเสียดั้งแต่เยาว์วัย เป็นการตัดไฟเสียแต่ต้นลม ฝ่ายพระมเหสีของพระยาภิง ซึ่งเป็นพระราชมารดาของพระยาพานได้ทราบข่าวร้ายอันจะเกิดขึ้นกับพระราชโอรส พระนางจึงได้ลอบนำเอาพระยาพานไปฝากไว้กับยายหอม พ่อพระยาพานเจริญวัย ยายหอมได้นำไปฝากให้เป็นบุตรบุญธรรมของพระยาราชนูรี ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของเมืองศรีวิชัย พระยานเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาดและมีความกล้าหาญ ไม่ประสงค้ให้เมืองราชบุรีเมืองขึ้นของศรีวิชัย และได้ดั่งเครื่องบรรณาการ ฝ่ายพระยาภิงเห็นว่าพระยาราชนูรีเป็นกบฏจึงยกทัพไปปราบ พระยาราชนูรีโปรดให้พระยาพานออกมารับศึก พระยาพานได้กระทำยุทธหัตถีกับพระยาภิง พระยาภิงแพ้ถูกฆ่าตาย พระยาพานจึงยกทัพบุกเมืองศรีวิชัย และมีความประสงค์ในตัวพระมเหสีของพระยาภิงเป็นภรรยาของตน แต่มาภายหลังรู้ว่าเป็นมารดาพระมารดาของพระองค์เองก็ทรงเสียพระทัย และโกรธยายหอมเป็นอย่างมาก เพราะไม่บอกให้พระองค์ทราบความจริง พระยาพานจึงฆ่ายายหอมผู้มีพระคุณเสีย หลังจากที่ฆ่ายายหอมและพระยาภิงผู้เป็นบิดาแล้วก็สำนึกบาปเพื่อเป็นการถ่วงบาปให้ลดลง จึงได้สร้างเจดีย์ขนาดใหญ่ขึ้นสององค์ องค์แรกคือพระปฐมเจดีย์ เพื่ออุทิศให้กับพระราชบิดาผู้บังเกิดเกล้า องค์ที่สองคือพระประโทณเจดีย์ เพื่ออุทิศผลบุญให้แก่ยายหอมผู้มีพระคุณ พระประโทณเจดีย์เป็นปราสาทขนาดใหญ่ ล้อมรอบด้วยเนินปราสาทสูงจากพื้นดินประมาณ 20 เมตร ต่อมาเมื่อมีราษฎรเข้าไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณใกล้เคียงกับพระประโทณเจดีย์มากขึ้น จึงได้ตั้งขึ้นเป็นตำบลเรียกว่า ตำบลพระประโทณ

ตำบลธรรมศาลา

ตำบลธรรมศาลา ในปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 7 หมู่บ้านด้วยกัน คือ หมู่ที่ 1 บ้านธรรมศาลา หมู่ที่ 2 บ้านสระอ้อ หมู่ที่ 3 บ้านท่าหนอไม้ หมู่ที่ 4 บ้านเกาะกลาง หมู่ที่ 5 บ้านสวนใหม่ หมู่ที่ 6 บ้านต้นสำโรง หมู่ที่ 7 บ้านสามง่าม

ตำบลธรรมศาลา มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลสามควายเผือก ทิศใต้ติดต่อกับตำบลถนนขาด ทิศตะวันออกติดต่อกับเขตอำเภอนครชัยศรี ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลพระประโทณ

ประวัติความเป็นมาของตำบลนี้เล่ากันว่า ในอดีตมีชื่อว่า “บ้านถ้ำศึกษา” คำว่าถ้ำมาจากการที่ราษฎรซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ได้ขุดอุโมงค์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายถ้ำ เพื่อใช้เป็นเส้นทางติดต่อกับหมู่บ้านอื่น สาเหตุที่ต้องขุดถ้ำหรืออุโมงค์ติดต่อกันเพราะในสมัยนั้นมีสัตว์ร้ายนานาชนิดชุกชุม พื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมไปด้วยป่าทึบ สำหรับคำว่าศึกษานั้น สันนิษฐานว่าเป็นคำที่ได้จากการที่ราษฎรได้เข้าไปศึกษาธรรมะกันในอุโมงค์ มีการนั่งวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น จึงเรียกว่า บ้านถ้ำศึกษา หลังจากนั้นเมื่อราษฎรมีจำนวนมากขึ้นการศึกษาธรรมะในถ้ำไม่สะดวก อาจจะเป็นเพราะบริเวณคับแคบ ราษฎรจึงได้รวมใจกันสร้างศาลาในบริเวณตอนกลางของชุมชน เพื่อใช้เป็นสถานที่ศึกษาธรรมะ และใช้เป็นที่อบรมสั่งสอนราษฎรในหมู่บ้าน โดยมีพระภิกษุและพราหมณ์เป็นผู้สอน ต่อมาราษฎรได้สร้างวัดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกับศาลา และให้ชื่อว่า วัดธรรมศาลา ในปัจจุบันนี้ถ้ำหรืออุโมงค์ในตำบลธรรมศาลาเท่าที่ปรากฏอยู่มีเพียงอุโมงค์

เดียวเท่านั้น คือ อุโมงค์ในวัดธรรมศาลา เชื่อกันว่าเป็นอุโมงค์ซึ่งสามารถเดินทางติดต่อกับองค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมืองนครปฐมได้ แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดได้พิสูจน์ความเชื่อดังกล่าว

ตำบลตาก้อง

ตำบลตาก้อง ประกอบด้วยหมู่บ้าน 10 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านดงยาง หมู่ที่ 2 บ้านเด่น หมู่ที่ 3 บ้านโกสำนัก หมู่ที่ 4 บ้านสามแจ่ม หมู่ที่ 5 บ้านนอก หมู่ที่ 6 บ้านท่าไร่ หมู่ที่ 7 บ้านหมู่ใหญ่ หมู่ที่ 8 บ้านตาก้อง หมู่ที่ 9 บ้านคลองมะเกลือ หมู่ที่ 10 บ้านมาบแค

ตำบลตาก้องมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับเขตอำเภอกำแพงแสน ทิศใต้ติดต่อกับตำบลนครปฐม ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลมาบแค ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลทัพหลวง

สาเหตุที่เชื่อว่าตำบลตาก้อง มีผู้เล่าไว้ว่า ในอดีตเมื่อครั้งที่ตำบลตาก้องยังมีสภาพเป็นป่าและเป็นไร่ รกร้างว่างเปล่า ได้มีครอบครัวคนจีนครอบครัวหนึ่งได้อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐาน หักร้างทางพงตัดแปลงพื้นที่เพาะปลูก หัวหน้าครอบครัวเป็นคนจีนสูงอายุ ชื่อ ก้อง คนในละแวกใกล้เคียงนิยมเรียกคนจีนคนนี้ว่า ตาก้อง ต่อมาคำว่าตาก้องเพี้ยนไปเป็นตาก้อง หลังจากที่ตาก้องเข้าไปตั้งถิ่นฐานได้ไม่นานก็มีครอบครัวอื่นอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้น ทำให้บริเวณนั้นประกอบไปด้วยหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน มีสภาพเป็นตำบลเลยให้ชื่อว่า ตำบลตาก้อง

ตำบลมาบแค

ตำบลมาบแค ประกอบด้วยหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านหนองอ้อ หมู่ที่ 2 บ้านดอนกลาง หมู่ที่ 3 บ้านดอนตะก่าน หมู่ที่ 4 บ้านอุทัย หมู่ที่ 5 บ้านพะเนียงแตก หมู่ที่ 6 บ้านรางน้ำเล็ม หมู่ที่ 7 บ้านสำนักคร้อ หมู่ที่ 8 บ้านห้วยชัน หมู่ที่ 9 บ้านห้วยชัน, บ้านสวนใหม่

ตำบลมาบแค มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับเขตอำเภอกำแพงแสน ทิศใต้ติดต่อกับตำบลพ่อพลับ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลทุ่งน้อย ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลตาก้องและตำบลนครปฐม

สาเหตุที่ได้ชื่อว่าตำบลมาบแค มีผู้ให้เหตุผลไว้สองประการ ประการแรกคำว่า มาบแค น่าจะมาจากคำว่า มากแค ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตสมัยที่ตำบลนี้มีประชากรอาศัยอยู่น้อย พื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมไปด้วยต้นแค คือมีแคมากนั่นเอง ก็เลยเรียกกันว่า มากแค นาน ๆ เข้า คำว่ามาก เพี้ยนเป็นคำว่า มาบ ก็เลยเรียกว่า มาบแค เมื่อตั้งเป็นตำบลก็ให้ชื่อว่า ตำบลมาบแค แต่ในปัจจุบันนี้ป่าแคซึ่งเคยมีมากในอดีตได้ถูกโค่นถางเพื่อใช้พื้นที่ในการเกษตรไปหมดแล้ว ส่วนประการที่สองนั้นมีผู้เชื่อว่า คำว่า มาบแค อาจจะเป็นการตั้งชื่อตำบลโดยใช้ชื่อคนมาตั้งก็ได้ โดยให้เหตุผลว่าในตอนแรกนั้น กำนันของตำบลมาบแค ชื่อว่า มะแค เป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ก็เลยให้ชื่อตำบลนี้ว่า ตำบลมะแค เพื่อเป็นเกียรติแก่กำนันมะแค ต่อมาภายหลังคำว่ามะแค ก็เลยเพี้ยนเป็นมาบแค

เป็นที่น่าสังเกตว่าตำบลมาบแค่นั้น ไม่มีหมู่บ้านใดชื่อว่า มาบแคเลย ซึ่งผิดกับตำบลอื่น ๆ ซึ่งอย่างน้อยจะต้องมีหนึ่งหมู่บ้านซึ่งมีชื่อเหมือนกับตำบล ที่เป็นอย่างนี้เนื่องจากเดิมทีเดียวตำบลมาบแค่นั้นมีอยู่ 10 หมู่บ้าน หมู่ที่ 10 ชื่อว่า บ้านมาบแค ต่อมาหมู่ที่ 10 ย้ายเข้าไปอยู่เป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลตาก้อง แต่ชื่อหมู่บ้านก็ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงแต่ประการใดเพียงแต่ได้มีผู้คิดว่า ควรจะเปลี่ยนชื่อตำบลมาบแค เป็นตำบลพะเนียงแตก ก็เป็นแต่เพียงคิดเท่านั้น แต่ยังไม่ได้เปลี่ยนเป็นทางการ

ตำบลสนามจันทร์

ตำบลสนามจันทร์ ประกอบด้วยหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านสนามจันทร์ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยนาป่า หมู่ที่ 3 บ้านสวนตะไคร้ หมู่ที่ 4 บ้านคันลำ หมู่ที่ 5 บ้านหนองขาหย่าง หมู่ที่ 6 บ้านห้วยนาป่า

ตำบลสนามจันทร์ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลพระปฐมเจดีย์ ทิศใต้ติดต่อกับตำบลบางแพม ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลหัวจรระเข้ ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลลำพญา

ประวัติความเป็นมาของตำบลสนามจันทร์ เล่ากันว่า เดิมทีในอดีตรบบริเวณนี้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของพวกมอญ เนื่องจากในฤดูแล้งไม่มีน้ำใช้ ดังนั้นพวกมอญจึงได้ขุดสระน้ำขึ้นในบริเวณหมู่บ้านเพื่อรองรับน้ำฝนไว้ใช้ในฤดูแล้ง และให้ชื่อสระน้ำนี้ว่า “สระน้ำจัน” ต่อมากำว่านระน้ำได้ออกเสียงเพี้ยนเป็นสนาม และเมื่อมีการตั้งบริเวณนี้ขึ้นเป็นตำบล ก็ให้ชื่อว่า “ตำบลสนามจันทร์”

ตำบลคอนยายหอม

ตำบลคอนยายหอมในปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านที่ 1 บ้านคอนยายหอม หมู่ที่ 2 บ้านคอนยายหอม หมู่ที่ 3 บ้านคอนยายหอม หมู่ที่ 4 บ้านคอนสามสิบ หมู่ที่ 5 บ้านตันไทร หมู่ที่ 6 บ้านตาลเดี่ยว หมู่ที่ 7 บ้านคอนขนาก หมู่ที่ 8 บ้านห้วยนา หมู่ที่ 9 บ้านสะแกราย

ตำบลคอนยายหอมมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลถนนขาด ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอสามพราน ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอสามพราน ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลบางแพม

สาเหตุที่ชื่อตำบลคอนยายหอม เป็นการเรียกจากชื่อของยายหอม ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กล่าวคือ ในประวัติศาสตร์ ยายหอมเป็นบุคคลที่ซบเลี้ยงพระยาพาน (โอรสของพระยาขาง เจ้าเมืองศรีวิชัย) ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์จนเจริญวัย จนได้เป็นเจ้าเมืองศรีวิชัย ชีวิตในบั้นปลายของยายหอมถูกพระยาพานฆ่าตายด้วยสาเหตุที่ยายหอมไม่เปิดเผยความจริงให้พระยาพานรู้ว่า พระยาขางคือพระราชบิดาของพระยาพาน เป็นเหตุให้พระยาพานต้องฆ่าพระยาขางจนถึงกับความตาย บริเวณพื้นที่ตำบลคอนยายหอมเป็นที่ดอน ล้อมรอบด้วยที่ลุ่มมองดูจากข้างนอกมีลักษณะคล้ายเกาะ มีบ้านเรือนอยู่ไม่กี่หลัง

เนื่องจากที่ดินในบริเวณใกล้เคียงคอนยายหอมเป็นดินดี เหมาะแก่การทำนาและสวนผลไม้ เป็นเหตุให้ราษฎรจากบริเวณใกล้เคียงอพยพเข้าไปจับจองตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น เพิ่มเป็นหลายหมู่บ้าน ทางราชการจึงตั้งขึ้นเป็นตำบล ตามชื่อของยายหอมว่า “ตำบลคอนยายหอม”

ตำบลถนนขาด

ตำบลถนนขาด ประกอบด้วยหมู่บ้าน 6 หมู่บ้านด้วยกัน คือ หมู่ที่ 1 บ้านถนนขาด หมู่ที่ 2 บ้านเกาะศรีจันทร์ หมู่ที่ 3 บ้านวังไทร หมู่ที่ 4 บ้านโคกสวนหลวง หมู่ที่ 5 บ้านบางเตย หมู่ที่ 6 บ้านบางน้อย

ตำบลถนนขาด มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลพระประโทน และตำบลธรรมศาลา ทิศใต้ติดต่อกับตำบลดอนยายหอม ทิศตะวันออกติดต่อกับเขตอำเภอสามพราน ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลห้วยจรเข้ม

ประวัติความเป็นมาของตำบลถนนขาด เล่ากันว่า ในสมัยที่พญาทงทำสงครามกับพญาพาน พญาทงได้ยกกำลังมาจากนครปฐม คือ บริเวณตัวเมืองนครปฐมในปัจจุบัน ส่วนพญาพานนั้นยกกำลังมาจากดอนยายหอม กำลังทั้งสองฝ่ายได้มาประจันหน้ากันในบริเวณไม่มีถนน สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม และได้เกิดการสู้รบกันขึ้น ในที่สุดพญาพานก็ฆ่าพญาทงตาย ต่อมาภายหลังราษฎรได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานประกอบด้วยหมู่บ้านต่าง ๆ จนมีสภาพเป็นตำบล และให้ชื่อว่า “ตำบลถนนขาด”

ตำบลบ่อพลับ

ตำบลบ่อพลับ ในปัจจุบันนี้ประกอบด้วยหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านไผ่เกาะ หมู่ที่ 2 บ้านหนองจอก หมู่ที่ 3 บ้านท่าทราย หมู่ที่ 4 บ้านางน้ำเค็ม หมู่ที่ 5 บ้านสามแยกวัดกลาง หมู่ที่ 6 บ้านบ่อหลวง หมู่ที่ 7 บ้านวัดกลาง หมู่ที่ 8 บ้านอ้อยอิดเดียว หมู่ที่ 9 บ้านบ่อพลับ

ตำบลบ่อพลับ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลมาบแคและตำบลทุ่งน้อย ทิศใต้ติดต่อกับตำบลพระปฐมเจดีย์และตำบลพระประโทน ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลทุ่งน้อยและตำบลธรรมศาลา ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลนครปฐม

สาเหตุที่ชื่อว่า ตำบลบ่อพลับ เนื่องจากในอดีตราษฎรซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณนี้กันดารน้ำจึงคิดในการอาบ กิน จึงได้ช่วยกันขุดบ่อน้ำขึ้นมาใช้หลายบ่อด้วยกัน ซึ่งใช้ได้ผลดี บริเวณใกล้เคียงกับบ่อน้ำดังกล่าวแล้วและบริเวณทั่วไปมีต้นมะพลับขึ้นอยู่มากมาย (มะพลับเป็นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง มีลักษณะลำต้นและผลคล้ายต้นตะโกมาก แต่ใบของมะพลับจะยาวกว่าใบตะโก ซึ่งมีลักษณะกลมมน) ต่อมาเมื่อมีประชากรมากขึ้นก็ได้ตั้งขึ้นเป็นตำบล เรียกว่า ตำบลบ่อพลับ คำว่า พลับ ก็มาจากคำว่ามะพลับ แต่ที่ไม่เรียกว่า ตำบลบ่อมะพลับ เข้าใจว่าเพื่อต้องการให้ชื่อสั้น สะดวกในการเรียก

ในปัจจุบันบ่อน้ำกินในอดีตมีสภาพเป็นบ่อร้าง เพราะราษฎรส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้ใช้ประปาแทนบ่อน้ำ ส่วนต้นมะพลับก็ยังมีอยู่ประมาณ 34 ต้นเท่านั้น ส่วนใหญ่ถูกราษฎร โคนางเพื่อใช้พื้นที่ในการเกษตร

ตำบลนครปฐม

ตำบลนครปฐม ประกอบด้วยหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านหุบชบา หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งร้องไห้ หมู่ที่ 3 บ้านท่าใหญ่ หมู่ที่ 4 บ้านนาสร้าง หมู่ที่ 5 บ้านนาขุม หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งเผาเต่า หมู่ที่ 7 บ้านสวนตะไคร้ หมู่ที่ 8 บ้านนาแค

ตำบลนครปฐมมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลทัพหลวงและตำบลตาก้อง ทิศใต้ติดต่อกับตำบลพระปฐมเจดีย์ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลมาบแคและตำบลบ่อพลับ ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลวังตะกู และตำบลโพรงมะเดื่อ

สำหรับชื่อตำบลนครปฐมนั้น มีประวัติความเป็นมาเช่นเดียวกับประวัติจังหวัดนครปฐม

ตำบลวังตะกู

ตำบลวังตะกู ประกอบด้วยหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านวังตะกู หมู่ที่ 2 บ้านวังตะกู หมู่ที่ 3 บ้านตากเสื้อ หมู่ที่ 4 บ้านคลองน้ำเค็ม หมู่ที่ 5 บ้านวังตะกู หมู่ที่ 6 บ้านวังกะพี้ หมู่ที่ 7 บ้านท่าชีเหล็ก หมู่ที่ 8 บ้านรางเทียน

ตำบลวังตะกู มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลทัพหลวง ทิศใต้ติดต่อกับตำบลโพรงมะเดื่อ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลนครปฐม ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลหนองปากโลง

ประวัติความเป็นมาของตำบลวังตะกูเล่ากันว่า ในอดีตในบริเวณตำบลนี้มีต้นไม้ขนาดใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง คือ ต้นตะกู (ปัจจุบันตายเสียแล้ว แต่ยังมีตอไม้ปรากฏให้เห็น) ต้นตะกูดังกล่าวขึ้นอยู่ริมคลอง ลำคลองที่ไหลผ่านตอนตะกุนี้ มีสภาพกว้างและน้ำลึกกว่าบริเวณอื่น ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “วัง” ในวังน้ำก็อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำจืดนานาชนิด โดยเฉพาะตะพานน้ำนั้น เล่ากันว่ามียูอยู่ในวังนี้อย่างชุกชุมมากกว่าบริเวณตำบลและหมู่บ้านอื่น จักเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญแห่งหนึ่งของราษฎรในละแวกใกล้เคียง และยังเป็นที่อยู่อาศัยของวัว และกระบือในบริเวณนั้นด้วย ต่อมาเมื่อมีการตั้งชื่อตำบลก็เลยชื่อตำบลนี้ว่า ตำบลวังตะกู ในปัจจุบันคลองลำตะกุก็น้ำยังมีอยู่ ราษฎรได้ช่วยกันพัฒนา โดยการขุดให้ลึกเพื่อใช้ในการเกษตรกรรม

ตำบลหนองปากโลง

ตำบลหนองปากโลง ประกอบด้วยหมู่บ้าน 9 หมู่บ้านด้วยกัน คือ หมู่ที่ 1 บ้านดอนประดู่ หมู่ที่ 2 บ้านรางจิก หมู่ที่ 3 บ้านหนองปากโลง หมู่ที่ 4 บ้านเด่นมะเขือ หมู่ที่ 5 บ้านอูหล่ม หมู่ที่ 6 บ้านกระดี่เดียว หมู่ที่ 7 บ้านทุ่งสีชุก หมู่ที่ 8 บ้านหุบตะโหนด หมู่ที่ 9 บ้านทับยายเท้า

ตำบลหนองปากโลง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลวังตะกู และตำบลทัพหลวง ทิศใต้ติดต่อกับตำบลลำพญา ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลนครปฐม ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลบ้านยาง และเขตอำเภอบ้านป่างิ้วจังหวัดราชบุรี

สาเหตุที่เชื่อว่าตำบลหนองปากโลง เป็นเพราะในตำบลนี้มีหนองน้ำธรรมชาติอยู่หนองหนึ่ง น้ำในหนองเป็นน้ำจืด ราษฎรได้อาศัยน้ำจืดเพื่อใช้ในการบริโภค โดยเฉพาะในฤดูแล้งจะใช้น้ำในหนองนี้มากกว่าในฤดูฝน ส่วนคำว่าปากโลงนั้น ได้มีผู้ให้คำอธิบายในลักษณะของการสันนิษฐานไว้ 4 ประการด้วยกัน ประการแรกคำว่าปากโลง น่าจะเป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำว่า “เป็ดลง” โดยให้เหตุผลว่าในสมัยก่อนซึ่งในระยะนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่บริเวณใกล้หนองปากโลงยังมีสภาพเป็นที่รกร้างว่างเปล่าอยู่ ปรากฏว่ามีนกเป็ดน้ำบินมาลงเล่นน้ำและหากินในหนองน้ำนี้เป็นฝูง ๆ ชาวบ้านในละแวกนั้นจึงเรียกหนองน้ำนี้ว่า “หนองเป็ดลง” และต่อมาก็เพี้ยนเป็น “หนองปากโลง” ประการที่สองคำว่าปากโลง น่าจะเป็นคำที่เพี้ยนไปจากคำว่า “ปลาหลง” โดยให้เหตุผลว่าในสมัยก่อนพออย่างเข้าฤดูแล้ง น้ำในนาข้าวใกล้ ๆ หนองปากโลงเริ่มแห้งขอดปลาซึ่งอาศัยอยู่ในนาข้าวก็เริ่มหนีน้ำแห้งไปอยู่ในเขตน้ำลึกกว่า คือ บริเวณหนองปากโลงนั่นเอง ชาวบ้านจึงเรียกหนองน้ำนี้ว่า หนองปากโลง หรือหนองปลาหลง ซึ่งต่อมาก็เพี้ยนเป็น “หนองปากโลง” ประการที่สาม คำว่าปากโลง น่าจะเป็นคำที่เพี้ยนไปจากคำว่า “หนองต้นสำโรง” โดยให้เหตุผลว่าเดิมทีบริเวณริมหนองนี้มีต้นสำโรงอยู่หลายต้น ชาวบ้านจึงเรียกหนองน้ำนี้ว่า หนองต้นสำโรง ต่อมาก็เพี้ยนไปเป็น “หนองปากโลง” ส่วนประการที่สี่ คำว่าปากโลง น่าจะเป็นคำที่เพี้ยนไปจากคำว่า หนองโลง โดยให้เหตุผลว่าในสมัยก่อนได้มีคนจากอยุธยา ได้เดินทางตามลายแทงเพื่อค้นหาสมบัติมีค่า และได้มาเสียชีวิตที่หนองน้ำแห่งนี้ ต่อมาชาวบ้านขุดพบโลงศพ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นโลงศพของผู้ติดตามลายแทง คนทั่วไปจึงเรียกหนองน้ำนี้ว่า “หนองปากโลง”

ตำบลสามควายเผือก

ตำบลสามควายเผือก ประกอบด้วยหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านสระน้ำหวาน หมู่ที่ 2 บ้านศาลาแดง, ต้นกลาง, หนองอ้อ, หนองบัว หมู่ที่ 3 บ้านเผือก หมู่ที่ 4 บ้านรางฝ้าย, รางฉิม, ท่าข้าม หมู่ที่ 5 บ้านรางกระโดน หมู่ที่ 6 บ้านรางมะเดื่อ

ตำบลสามควายเผือก มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับเขตอำเภอกำแพงแสน ทิศใต้ติดต่อกับตำบลธรรมศาลา ทิศตะวันออกติดต่อกับเขตอำเภอกำแพงแสน ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลทุ่งน้อยและตำบลธรรมศาลา

สำหรับประวัติความเป็นมาของตำบลสามควายเผือก มีผู้เล่าว่า ในอดีตสมัยซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลนี้ยังรกร้างว่างเปล่าอยู่นั้น ได้มีราษฎรกลุ่มหนึ่งอพยพเพื่อที่จะเข้ามาตั้งถิ่นฐานในตำบลนี้ การอพยพก็ได้ดื้อนฝูงวัวควายมาด้วย เมื่อเดินทางมาถึงบริเวณหนึ่งของตำบล มีลำคลองไหลผ่านและใกล้ ๆ กับลำคลองมีหนองน้ำธรรมชาติอยู่หนองหนึ่ง กลุ่มอพยพเห็นว่าเป็นทำเลที่ดีเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน จึงได้หยุดพักเพื่อสำรวจดูพื้นที่ปลูกบ้าน ในขณะที่เดียวกันก็ได้ดื้อนฝูงวัวและควายให้ลงไปแช่น้ำในคลองและแอ่งน้ำดังกล่าวแล้ว ในจำนวนควายที่ลงไปแช่น้ำมีควายเผือกรวมอยู่ด้วย ต่อมาความเผือก 3 ตัว ได้ตายในหนองน้ำ การตายของควายเผือก 3 ตัวนี้ มีผู้เล่าไว้สองประการ ประการแรกว่า ควายเผือกตายเพราะลงไปดิ้นหล่มซึ่งเป็นดินโคลนแล้วจมน้ำตาย ส่วนประการที่สองว่าควายเผือกตายเพราะถูกเงือกจับกินเป็นอาหาร แต่คนทั่วไปนั้น

เชื่อว่าควายเผือกตายด้วยการติดหล่มมากกว่าถูกเงือกกิน เพราะเงือกนั้นเป็นสัตว์ในนวนิยาย ต่อมาภายหลังเมื่อมีการตั้งบริเวณนี้เป็นตำบลจึงให้ชื่อว่า ตำบลสามควายเผือก

ตำบลทุ่งน้อย

ตำบลทุ่งน้อยในปัจจุบัน ประกอบด้วยหมู่บ้าน 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านห้วยนา หมู่ที่ 2 บ้านถนนหญ้าวิ้ว หมู่ที่ 3 บ้านรางทอง หมู่ที่ 4 บ้านหนองจอก หมู่ที่ 5 บ้านทุ่งน้อย หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งใหญ่ หมู่ที่ 7 บ้านลำท่าโพ

ตำบลทุ่งน้อย มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลมาบแค ทิศใต้ติดต่อกับตำบลธรรมศาลาและตำบลบ่อพลับ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลสามกระบือเผือก ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลมาบแคและตำบลบ่อพลับ

สาเหตุที่ชื่อว่าตำบลทุ่งน้อย เป็นเพราะสภาพพื้นที่ของตำบลนี้ส่วนใหญ่เป็นที่ดอน ส่วนที่ลุ่มซึ่งใช้ทำนามีเล็กน้อย มีขนาดเล็กและสอดคล้องอยู่ตามระหว่างที่ดอน เนื่องจากที่นาหรือทุ่งนามีน้อยนั่นเอง เป็นเหตุให้ตำบลนี้มีชื่อว่า ตำบลทุ่งน้อย

ตำบลหนองดินแดง

ตำบลหนองดินแดงในปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเกาะส้มเลี้ยว หมู่ที่ 2 บ้านหนองดินแดง หมู่ที่ 3 บ้านปากไทร, บ้านหนองเสือ หมู่ที่ 4 บ้านหนองเสือ หมู่ที่ 5 บ้านหนองเสือ หมู่ที่ 6 บ้านหนองเสือ

ตำบลหนองดินแดงมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลโพรงมะเดื่อและตำบลลำพญา ทิศใต้ติดต่อกับตำบลสระกะเทียม และตำบลวังเย็น ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลบางแหม ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลสระกะเทียม และอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

สาเหตุที่ชื่อว่าตำบลหนองดินแดง เล่ากันว่าในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการสร้างพระปรางค์ที่จังหวัดราชบุรี ผู้ดำเนินการก่อสร้างพระปรางค์ได้มาขุดดินในบริเวณตำบลหนองดินแดงในปัจจุบัน เป็นเหตุให้เกิดเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ มีน้ำขังตลอดปี ดินในบริเวณหนองเป็นดินสีแดงผิวดินแตกต่างกับดินในบริเวณใกล้เคียง ต่อมาได้มีราษฎรเข้าไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณรอบๆหนอง จนมีสภาพเป็นหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน ทางราชการจึงได้ตั้งให้เป็นตำบลชื่อว่า “ตำบลหนองดินแดง”

ตำบลวังเย็น

ตำบลวังเย็นในปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านวังเย็นนอก หมู่ที่ 2 บ้านวังเย็นใน หมู่ที่ 3 บ้านไผ่เหลน หมู่ที่ 4 บ้านไร่ต้นสำโรง หมู่ที่ 5 บ้านน้ำโจน หมู่ที่ 6 บ้านคันไผ่

ตำบลวังเย็น มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลหนองดินแดง และตำบลบางเขม ทิศใต้ติดต่อกับตำบลสระกะเทียมและเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลบางเขม

สาเหตุที่ตำบลนี้ได้มีชื่อว่า ตำบลวังเย็น เป็นเพราะในบริเวณนี้มีคลองอยู่คลองหนึ่ง ปัจจุบันเรียกว่า คลองดินแดง คลองดินแดงในอดีตเป็นคลองลึก มีน้ำตลอดปี ราษฎรในบริเวณใกล้เคียงได้อาศัยน้ำในการ บริโภคและอุปโภค และอาศัยลำคลองเป็นเส้นทางสัญจรติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียง ในบางบริเวณของลำ คลองมีน้ำลึกมาก เรียกว่า “วัง” และน้ำในวังมีความเย็น และในวังดังกล่าวในอดีตมีจะเข้อาศัยอยู่ด้วย เป็น ที่เกรงกลัวของผู้ที่ใช้เรือสัญจรผ่านลำคลองนี้มาก แต่ในปัจจุบันนี้สภาพของคลองได้เปลี่ยนไปมาก คือ กลายเป็นคลองน้ำตื้น อันเนื่องจากการตัดตะกอนสภาพของวังน้ำลึกและน้ำเย็นในอดีตก็หมดไป ส่วนจรเข้ ซึ่งเคยมีอยู่อย่างมากมายก็ถูกล่าจนหมดไปด้วย

ตำบลโพรงมะเดื่อ

ตำบลโพรงมะเดื่อ ในปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 14หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านนา หมู่ที่ 2 บ้าน หัวทุ่ง หมู่ที่ 3 บ้านหนองนางแซ่ หมู่ที่ 4 บ้านหุบรัก หมู่ที่ 5 บ้านโพรงมะเดื่อ หมู่ที่ 6 บ้านหนองลาดหญ้า หมู่ที่ 7 บ้านอ้อมพศ หมู่ที่ 8 บ้านไร่เก่า หมู่ที่ 9 บ้านหนองเขม หมู่ที่ 10 บ้านหนองแก หมู่ที่ 11 บ้านไร่ หมู่ที่ 12 บ้านหนองหมา หมู่ที่ 13 บ้านกาเลี้ยงลูก หมู่ที่ 14 บ้านหนองหิน

ตำบลโพรงมะเดื่อ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลทัพหลวง และตำบลหนองงู เหลื่อม ทิศใต้ติดต่อกับตำบลหนองดินแดง ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลหนองปากโลง ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลบ้านยาง

สาเหตุที่ชื่อว่าตำบลโพรงมะเดื่อ เนื่องจากในอดีตประมาณ 20ปี มีต้นมะเดื่อ (มะเดื่อเป็นไม้ชนิด หนึ่ง ลักษณะคล้ายต้นโพธิ์หรือ ต้นกร่าง) ขนาดใหญ่ในตำบลนี้อยู่ต้นหนึ่ง (อยู่ในหมู่ที่ 5) มีความสูง ประมาณ 20เมตร มะเดื่อต้นดังกล่าวถ้าต้นเป็นโพรงขนาดใหญ่มองทะลุลำต้น ด้วยเหตุนี้จึงได้ตั้งชื่อตำบลนี้ ว่า ตำบลโพรงมะเดื่อ ในปัจจุบันมะเดื่อต้นดังกล่าวได้ตายเสียแล้ว

ตำบลลำพญา

ตำบลลำพญา ประกอบด้วยหมู่บ้าน 8หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านลำพญา หมู่ที่ 2 บ้านลำพญา หมู่ที่ 3 บ้านลำพญา หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งปลาพาด หมู่ที่ 5 บ้านหนองหิน หมู่ที่ 6 บ้านพลับ หมู่ที่ 7 บ้านรางยอ หมู่ที่ 8 บ้านหนองจอก

ตำบลลำพญา มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลหนองปากโลง ทิศใต้ติดต่อกับ ตำบลบางเขม และตำบลหนองดินแดง ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลพระปฐมเจดีย์ ทิศตะวันตกติดต่อกับ ตำบลโพรงมะเดื่อ

สาเหตุที่ได้ชื่อว่าตำบลลำพญา มีเรื่องเล่ากันว่า เนื่องจากตำบลนี้มีลำคลองสายหนึ่งไหลผ่าน คือ คลองลำพญาในปัจจุบัน ซึ่งเป็นคลองที่เชื่อมติดต่อกับคลองเจดีย์บูชา ในอดีตนานมาแล้วได้มีขุนนางจาก กรุงเทพฯ ยกระดับเจ้าพระยา มีชื่ออย่างไร ไม่ปรากฏได้นั่งเรือผ่านลำคลองนี้ หลังจากนั้นลำคลองนี้ก็มีชื่อว่า ลำคลองพระยา ต่อมาก็เรียกให้สั้นเข้าเป็นลำพระยา และในที่สุดก็เพี้ยนเห็น ลำพญา หลังจากนั้นเมื่อ บริเวณลำคลองลำพญา มีราษฎรเข้าไปตั้งถิ่นฐานมากขึ้นเป็นหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้าน ทางราชการก็ได้ตั้งให้เป็นตำบล ชื่อว่า ตำบลลำพญา

ตำบลสระกะเทียม

ตำบลสระกะเทียม ในปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 13 หมู่ที่บ้านด้วยกัน คือ หมู่ที่ 1 บ้านกลางลาด หล้าแพรก หมู่ที่ 2 บ้านตะวันตกลาดหล้าแพรก หมู่ที่ 3 บ้านปากสระ หมู่ที่ 4 บ้านไร่ หมู่ที่ 5 บ้านต้นมะขาม หมู่ที่ 6 บ้านบ่อน้ำเค็ม หมู่ที่ 7 บ้านเด่นทราย หมู่ที่ 8 บ้านโน หมู่ที่ 9 บ้านคอนทราย หมู่ที่ 10 บ้านหนองบัวลอย หมู่ที่ 11 บ้านบ่อโรงเหล้า หมู่ที่ 12 บ้านหมู่ใหญ่ หมู่ที่ 13 บ้านคอนพุทรา

ตำบลสระกะเทียม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลหนองดินแดง ทิศใต้ติดต่อกับเขตอำเภอสามพราน ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลวังเย็น ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลสวนป่า

สำหรับประวัติความเป็นมานั้น เล่ากันว่าตำบลสระกะเทียม เป็นตำบลซึ่งตั้งมาประมาณ 100 กว่าปี สาเหตุที่ได้เรียกชื่อตำบลนี้ว่า ตำบลสระกะเทียม เนื่องจากได้มีผู้ขุดพบไหกะเทียมในสระน้ำจำนวนหลาย ใบ (ไหกะเทียมเป็นไหดินเผา ปั้นด้วยดินเหนียว มีอยู่หลายขนาด ขนาดเล็กจุน้ำได้ประมาณครึ่งถึง ขนาดกลางจุน้ำได้ประมาณ 1-2 ถัง ส่วนไหกะเทียมขนาดใหญ่จุน้ำได้ประมาณ 3-4 ถัง ไหกะเทียมเดิมทีเดียวคงจะใช้บรรจุกะเทียมคอง ต่อมาก็ได้นำมาใช้ใส่ของอย่างอื่นด้วย เช่น น้ำปลา น้ำผึ้ง เหล้าเถื่อน เป็นต้น ไหกะเทียมในปัจจุบันนี้ก็ยังเป็นที่ยอมรับใช้กันอยู่มาก โดยเฉพาะในชนบท) บริเวณสระน้ำที่ขุดพบกะเทียมคือ บริเวณหมู่ที่ 3 บ้านปากสระในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ราษฎรในละแวกนั้นและบริเวณใกล้เคียงได้เรียกชื่อตำบลนี้ว่า ตำบลสระกะเทียม

ส่วนสระน้ำที่ขุดพบไหกะเทียมนั้น ปัจจุบันก็ยังมียู่ เป็นสระน้ำขนาดปานกลางมีเนื้อที่ประมาณ ½ ไร่ ในอดีตในช่วงของฤดูแล้งชาวบ้านได้อาศัยน้ำในสระสำหรับบริโภคและอุปโภค จัดเป็นแหล่งน้ำจืดที่มีความสำคัญ แต่ในปัจจุบันนี้สระน้ำดังกล่าวได้ลดความสำคัญลงไป เพราะชาวบ้านได้หันไปใช้น้ำประปาจากบ่อบาดาลในบริเวณใกล้เคียงแทน

ตำบลสวนป่า

ตำบลสวนป่า ประกอบด้วยหมู่บ้าน 6 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1 บ้านทุ่งแฝก หมู่ที่ 2 บ้านห้วยลึก ตะวันออก หมู่ที่ 3 บ้านห้วยลึกตะวันตก หมู่ที่ 4 บ้านหนองควายตาย หมู่ที่ 5 บ้านรองปลาหมอ หมู่ที่ 6 บ้านสวนป่า

ตำบลสวนป่า มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลสระเกษและอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ทิศใต้ติดต่อกับตำบลสระเกษ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลวังเย็น ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

สาเหตุที่ชื่อว่า ตำบลสวนป่า เป็นเพราะในอดีตก่อนที่จะจัดให้มีสภาพเป็นตำบลนั้น มีหมู่บ้านอยู่ หมู่หนึ่งในตำบลนี้ ราษฎรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านดังกล่าวมีอาชีพในการทำสวนป่า (ป่าเป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่ง ปลูกได้ดีในที่ดอน ลักษณะคล้ายคลึงกับต้นปอแก้ว ซึ่งนิยมปลูกกันมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ซึ่งจัดเป็นอาชีพที่แปลกและมีอยู่เพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้นในจังหวัดนครปฐมที่มีการทำสวนป่าเป็นอาชีพ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งขึ้นเป็นตำบลโดยรวบรวมหมู่บ้านใกล้เคียงอีก 5 หมู่บ้าน รวมเป็น 6 หมู่บ้านด้วยกัน และให้ชื่อว่า ตำบลสวนป่า ในปัจจุบันนี้ราษฎรส่วนใหญ่ในหมู่ที่ 6 คือ บ้านสวนป่า ก็ยังมีอาชีพสำคัญในการทำสวนป่าอยู่ ป่าที่ปลูกได้ขนาดแล้วก็จะถูกตัดเพื่อนำมาลอกเป็นเส้นใย ทำเป็นเชือกล้าม้ว กระจับปี่ ใช้ในหมู่บ้านและตำบลใกล้เคียง หรือส่วนหนึ่งใช้ทำเชือกมัดสิ่งของต่าง ๆ ส่งมาจำหน่ายในตลาดอำเภอเมืองนครปฐม

ตำบลห้วยจรเข้ม

ตำบลห้วยจรเข้ม ปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านห้วยจรเข้ม หมู่ที่ 2 บ้านสวนอนันต์ หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งอิฐ หมู่ที่ 4 บ้านสายผัก หมู่ที่ 5 บ้านสวนใหญ่ หมู่ที่ 6 บ้านโคกมะขาม หมู่ที่ 7 บ้านหลังวัดพระปฐมเจดีย์

ตำบลห้วยจรเข้มมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลพระปฐมเจดีย์ ทิศใต้ติดต่อกับตำบลถนนซาดและตำบลบางแถม ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลถนนซาด ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลสนามจันทร์

สาเหตุที่ชื่อว่า ตำบลห้วยจรเข้ม เป็นเพราะในตำบลนี้มีห้วยธรรมชาติขนาดใหญ่อยู่ห้วยหนึ่ง มีน้ำขังตลอดปี มีปลาน้ำจืดอุดมสมบูรณ์ เป็นเหตุให้ราษฎรจากละแวกใกล้เคียงได้มาจับปลาในห้วยนี้เป็นประจำ แต่ในห้วยนี้นอกจากจะมีปลาน้ำจืดแล้ว ยังมีจระเข้อาศัยอยู่ด้วย ราษฎรที่มาจับปลาในห้วยต้องระวังจระเข้อยู่เสมอ เล่ากันว่า เคยมีคนถูกจระเข้ในห้วยนี้กัด ต่อมาได้มีราษฎรอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้ห้วย จนมีสภาพเป็นหมู่บ้านหลายๆ หมู่บ้าน จึงตั้งให้เป็นตำบลชื่อว่า ตำบลห้วยจรเข้ม สำหรับในปัจจุบัน สภาพของห้วยมีขนาดเล็กลงและตื้นเขิน ราษฎรนิยมปลูกผักกันตามริมห้วยปลาน้ำจืดซึ่งเคยมีมากก็หมดไปเพราะถูกจับไปเป็นอาหาร ส่วนจระเข้นั้นไม่มีหลงเหลืออยู่เลยเพราะถูกรายกรฆ่าจนหมด น้ำในห้วยซึ่งเคยใสสะอาดก็เปลี่ยนสภาพเป็นน้ำสกปรก เพราะเป็นน้ำที่ไหลมาจากบริเวณลำสุครซึ่งมีอยู่รอบๆ ลำห้วย

ตำบลทัพหลวง

ตำบลทัพหลวง ในปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 9หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านทุ่งรี หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งรี หมู่ที่ 3 บ้านทัพหลวง หมู่ที่ 4 บ้านทัพหลวง หมู่ที่ 5 บ้านทัพหลวง หมู่ที่ 6 บ้านทัพหลวง หมู่ที่ 7 บ้านทุ่งถั่วแตก หมู่ที่ 8 บ้านม่วงตารส หมู่ที่ 9 บ้านหนองสะพาน

ตำบลทัพหลวง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับเขตอำเภอกำแพงแสน ทิศใต้ติดต่อกับตำบลปากโลง และตำบลโพรงมะเดื่อ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลตาก้อง ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลหนองงูเหลือม

สาเหตุที่ชื่อ ทัพหลวง เพราะบริเวณตำบลนี้ในสมัยประวัติศาสตร์เคยมีกองทัพของไทยยกทัพมาตั้งรับหรือมาดักทัพพม่า ณ บริเวณแนวคันลำคลอง ซึ่งคลองนี้ก็คือ ทัพหลวง เช่นกัน ปัจจุบันในลำคลองได้เคยพบวัตถุโบราณ โครงกระดูกหลงเหลืออยู่ หมู่บ้านที่อยู่บริเวณลำคลองจึงชื่อหมู่บ้านทัพหลวงด้วย คือ หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 10 ซึ่งเพิ่งจัดตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้าน

ตำบลหนองงูเหลือม

ตำบลหนองงูเหลือม ในปัจจุบันประกอบด้วยหมู่บ้าน 7หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านแปดโรง หมู่ที่ 2 บ้านหนองงูเหลือม หมู่ที่ 3 บ้านรางกระทุ่ม หมู่ที่ 4 บ้านหนองหม้อแตก หมู่ที่ 5 บ้านหนองไผ่ล้อม หมู่ที่ 6 บ้านหนองงูเหลือม หมู่ที่ 7 บ้านหนองงูเหลือม

ตำบลหนองงูเหลือม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับเขตจังหวัดกาญจนบุรี ทิศใต้ติดต่อกับตำบลบ้านยาง และตำบลโพรงมะเดื่อ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลทัพหลวง ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตจังหวัดราชบุรี

ประวัติความเป็นมาของตำบลหนองงูเหลือม เล่ากันว่า ในอดีตพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลหนองงูเหลือมในปัจจุบันเป็นป่าค่อนข้างทึบ มีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ บริเวณตอนกลางของป่ามีหนองน้ำธรรมชาติอยู่หนองหนึ่ง มีขนาดไม่ใหญ่นัก มีน้ำจืดขังอยู่ตลอดปี เป็นแหล่งน้ำเพื่ออาบกินของสัตว์ป่าในละแวกนั้น และละแวกใกล้เคียง ครั้งหนึ่งได้มีพรานป่าคนหนึ่งได้เข้าไปล่าสัตว์ในป่า และได้ติดตามสัตว์ไปถึงหนองน้ำหนองหนึ่ง สังเกตเห็นงูเหลือมตัวใหญ่ตัวหนึ่งกำลังใช้ลำตัววิดน้ำออกจากหนอง เพื่อต้องการปลาเป็นอาหาร โดยใช้ส่วนหัวและส่วนหางพันได้กับต้นไม้ข้างละต้น เมื่อพรานผู้นั้นได้กลับมาถึงบ้านก็ได้เล่าเรื่องงูเหลือมให้คนอื่นฟัง ต่อมาเมื่อราษฎรอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานจนมีสภาพเป็นหมู่บ้าน ก็เลยตั้งชื่อว่า “บ้านหนองงูเหลือม” ในปัจจุบันนี้สภาพป่าถูกโค่นลงยังเหลือแต่ทุ่งโล่งใช้ทำนาและปลูกผัก เมื่อป่าหมดไปงูเหลือมก็หายไปด้วย

ตำบลบ้านยาง

ตำบลบ้านยาง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลหนองสูงเหนือ ทิศใต้ติดต่อกับเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลโพรงมะเดื่อ ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ก่อนที่จะมีตำบลบ้านยางปรากฏอยู่ในบริเวณปัจจุบันนี้ บริเวณตำบลบ้านยางมีต้นยางขนาดใหญ่ อายุหลายร้อยปีอยู่ต้นหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือมาก รอบ ๆ ต้นยางใหญ่ต้นนี้มีประชาชนเอาศาลพระภูมิและศาลเพียงตาไปตั้งไว้บริเวณสวนขามมากมาย การนับถือต้นยางดังกล่าวนี้มีมานานจนถึงปัจจุบัน ทุกปีประชาชนบริเวณบ้านใกล้เคียงต้นยางใหญ่จะทำพิธีบวงสรวงต่าง ๆ ที่ต้นยางใหญ่ในเดือนหกอยู่เสมอ ต้นยางใหญ่นี้จึงเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปในละแวกนั้น

ในเวลาต่อมาเมื่อทางราชการจะจัดตั้งเป็นตำบลขึ้นในบริเวณนี้ พิจารณาเห็นว่าต้นยางใหญ่นี้เป็นที่รู้จักกันดีของประชาชน จึงได้ตั้งตำบลนี้ว่า “ตำบลบ้านยาง” ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 9 หมู่บ้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ หมู่ที่ 1 บ้านคลองยาง หมู่ที่ 2 บ้านหนองไม้แดง หมู่ที่ 3 บ้านต้นโพธิ์ หมู่ที่ 4 บ้านหนองไม้แดง หมู่ที่ 5 บ้านเกาะ หมู่ที่ 6 บ้านคอวัว หมู่ที่ 7 บ้านยางประสาธ หมู่ที่ 8 บ้านหนองกระโดน หมู่ที่ 9 บ้านหนองกร่าง